TIBBIYOT INSTITUTI TALABALARIDA KASBIY REFLEKSIYANI RIVOJLANTIRISHNING PSIXOLOGIK-PEDAGOGIK ASOSLARI

Yunusova Muqtodoxon Saidburxon qizi
Andijon Davlat Tibbiyot instituti talabasi

Annotatsiya: *Mazkur maqolada tibbiyot instituti talabalarida kasbiy refleksiyani rivojlantirishning psixologik-pedagogik asoslari yoritiladi. Kasbiy refleksiyaning bo‘lajak shifokor shaxsini shakllantirishdagi o‘rni, talabaning o‘z bilim va ko‘nikmalarini baholashi, klinik vaziyatlarni tahlil qilishi hamda kasbiy faoliyatini takomillashtirish imkoniyatlari ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, tibbiy ta’lim jarayonida refleksiv yondashuvdan foydalanish, talabalarning kasbiy mas’uliyati, mustaqil fikrlashi va bemor bilan samarali muloqot qilish ko‘nikmalarini rivojlantirish masalalariga e’tibor qaratiladi.*

Kalit so‘zlar: *kasbiy refleksiya, tibbiyot instituti, bo‘lajak shifokor, klinik fikrlash, kasbiy kompetensiya, tibbiy ta’lim, o‘z-o‘zini baholash, kasbiy mas’uliyat, muloqot.*

Kirish

Bugungi kunda tibbiyot tizimida yuqori malakali mutaxassisni tayyorlash faqat nazariy bilimlarni egallash bilan cheklanib qolmaydi. Bo‘lajak shifokor o‘z bilim va amaliy ko‘nikmalarini baholay olishi, faoliyatidagi xatolarni anglay olishi, murakkab klinik vaziyatlarni tahlil qilishi va kasbiy faoliyatini muntazam takomillashtirib borishi zarur. Shu nuqtai nazardan kasbiy refleksiya tibbiyot instituti talabalarining kasbiy shakllanishida muhim psixologik-pedagogik omil hisoblanadi.

Kasbiy refleksiya shaxsning o‘z faoliyati, qarorlari, bilimlari va xatti-harakatlarini tahlil qilishi hamda ularni takomillashtirish yo‘llarini belgilashi bilan bog‘liq jarayondir. Bo‘lajak shifokor uchun refleksiya o‘z faoliyatiga tanqidiy va mas’uliyatli munosabatda bo‘lish, bemor bilan muloqotini baholash va klinik qarorlarning natijalarini anglash imkonini beradi.

Tibbiyot ta’limining o‘ziga xosligi shundaki, talaba nazariy bilimlarni amaliy vaziyatlar bilan bog‘lashga majbur bo‘ladi. Klinik mashg‘ulotlar, amaliyotlar va simulyatsion mashg‘ulotlar davomida talaba turli vaziyatlarga duch keladi. Ushbu vaziyatlardan keyingi tahlil va o‘z-o‘zini baholash esa uning kasbiy tajribasini boyitadi.

Shu sababli tibbiyot instituti talabalarida kasbiy refleksiyani rivojlantirish nafaqat ularning ta’limdagi muvaffaqiyatini, balki kelajakdagi shifokorlik faoliyatining sifatini ham belgilovchi muhim omil hisoblanadi.

KASBIY REFLEKSIYANING MOHIYATI VA BO‘LAJAK SHIFOKOR FAOLIYATIDAGI AHAMIYATI

Kasbiy refleksiya shaxsning o‘z kasbiy faoliyatini anglash, tahlil qilish va baholash jarayonidir. Bunda inson o‘zining bilimlari, qarorlari, xatti-harakatlari va faoliyat natijalariga tanqidiy nazar bilan qaraydi. Refleksiya orqali shaxs nimani to‘g‘ri bajarganini, qaysi jihatlarda qiyinchilikka duch kelganini va kelgusida nimalarni takomillashtirish zarurligini aniqlaydi.

Tibbiyot sohasi uchun kasbiy refleksiyaning ahamiyati ayniqsa yuqori. Shifokor faoliyati inson hayoti va salomatligi bilan bevosita bog‘liq bo‘lgani sababli har bir qaror mas’uliyat bilan qabul qilinishi lozim. Bo‘lajak shifokorlik faoliyatiga tayyorlanayotgan talaba esa o‘z bilimlari va amaliy ko‘nikmalarini muntazam ravishda baholab borishi zarur.

Kasbiy refleksiya talabaning klinik fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga ham yordam beradi. Masalan, amaliy mashg‘ulot davomida muayyan klinik vaziyatni tahlil qilgan talaba o‘z qarorining sabablarini qayta ko‘rib chiqishi, boshqa ehtimoliy yechimlarni taqqoslashi va kelgusida shunga o‘xshash vaziyatlarda qanday harakat qilish kerakligini anglab olishi mumkin.

Refleksiya bemor bilan muloqot jarayonida ham muhim ahamiyatga ega. Tibbiyot talabasi bemorning shikoyatlarini tinglash, savollar berish, tushunarli tilda muloqot qilish va o‘zining kommunikativ xatti-harakatlarini baholashni o‘rganishi kerak. O‘z muloqotini tahlil qilish orqali talaba bemor bilan yanada samarali munosabat o‘rnatish imkoniyatiga ega bo‘ladi.

Bundan tashqari, kasbiy refleksiya talabaning o‘z kuchli va zaif tomonlarini anglashiga yordam beradi. O‘z imkoniyatlarini to‘g‘ri baholagan talaba qaysi bilim yoki ko‘nikmalarni rivojlantirish zarurligini aniq belgilay oladi. Bu esa uning mustaqil ta’lim olish faoliyatini yanada samarali tashkil etishiga xizmat qiladi.

Shunday qilib, kasbiy refleksiya bo‘lajak shifokorning o‘z faoliyatini ongli ravishda boshqarishi, klinik fikrlashini rivojlantirishi, bemor bilan samarali muloqot qilishi va kasbiy mas’uliyatini chuqur anglashi uchun muhim vosita hisoblanadi.

TIBBIYOT INSTITUTI TALABALARIDA REFLEKSIV KO‘NIKMALARNI RIVOJLANTIRISH OMILLARI

Tibbiyot instituti talabalarida refleksiv ko‘nikmalarni rivojlantirish bir qator psixologik va pedagogik omillarga bog‘liq. Eng avvalo, talabaning o‘z kasbiy rivojlanishiga bo‘lgan qiziqishi va ichki motivatsiyasi muhim ahamiyatga ega. Kasbiga qiziqish bilan yondashgan talaba o‘z bilim va ko‘nikmalarini muntazam tahlil qilishga, xatolaridan xulosa chiqarishga va yangi bilimlarni egallashga intiladi.

Amaliy mashg‘ulotlar va klinik amaliyot refleksiv ko‘nikmalarni rivojlantirish uchun muhim imkoniyat yaratadi. Talaba nazariy bilimlarini amaliy vaziyatda qo‘llash jarayonida o‘zining tayyorgarlik darajasini baholaydi. Bemor bilan suhbat, anamnez yig‘ish, klinik vaziyatni tahlil qilish yoki amaliy ko‘nikmani bajarishdan so‘ng faoliyatni qayta ko‘rib chiqish talabaning kasbiy tajribasini boyitadi.

Ustoz va talaba o‘rtasidagi konstruktiv fikr-mulohaza ham refleksiyaning rivojlanishida muhim omildir. O‘qituvchining talaba faoliyatidagi ijobiy jihatlar bilan bir qatorda takomillashtirish zarur bo‘lgan tomonlarni ham aniq ko‘rsatib berishi talabaning o‘z faoliyatiga xolis baho berishiga yordam beradi. Muhimi, fikr-mulohaza jazolovchi emas, rivojlantiruvchi xususiyatga ega bo‘lishi lozim.

Klinik vaziyatlarni muhokama qilish, guruhli mashg‘ulotlar va tajriba almashish ham refleksiv fikrlashni rivojlantiradi. Talaba o‘z qarashlarini boshqa talabalar fikri bilan taqqoslash orqali muammoga turli nuqtai nazardan yondashishni o‘rganadi. Bu esa mustaqil va tanqidiy fikrlashning rivojlanishiga xizmat qiladi.

Shuningdek, talabaning o‘z-o‘zini baholash ko‘nikmasi ham muhim omil hisoblanadi. O‘zining bilim darajasi, amaliy ko‘nikmalari va kasbiy tayyorgarligini muntazam baholab borish talabaning individual rivojlanish ehtiyojlarini aniqlash imkonini beradi.

KLINIK TA’LIM JARAYONIDA REFLEKSIV YONDASHUVDAN FOYDALANISH

Klinik ta’lim jarayoni bo‘lajak shifokorda kasbiy refleksiyani rivojlantirish uchun katta imkoniyatlarga ega. Chunki klinik mashg‘ulotlarda talaba real yoki modellashtirilgan tibbiy vaziyatlar bilan ishlaydi, bilimlarini amaliyotda qo‘llaydi va mustaqil qarorlar qabul qilishga harakat qiladi. Ushbu faoliyatdan keyingi tahlil refleksiv ko‘nikmalarning shakllanishiga yordam beradi.

Klinik vaziyatlarni tahlil qilish refleksiv yondashuvning samarali shakllaridan biridir. Talabaga muayyan vaziyat taqdim etilib, undan bemorning holatini baholash, muammoni aniqlash va mumkin bo‘lgan yechimlarni asoslash talab qilinadi. Keyinchalik talaba o‘z qarorini qayta ko‘rib chiqib, qaysi jihatlarni to‘g‘ri bajargani va qaysi tomonlarini takomillashtirish zarurligini aniqlaydi.

Simulyatsion mashg‘ulotlar ham refleksiv yondashuv uchun qulay sharoit yaratadi. Bunday mashg‘ulotlardan so‘ng talabalar bajarilgan amaliy harakatlarni muhokama qilishi, o‘z xatolarini aniqlashi va kelgusida ularni qanday bartaraf etish mumkinligini belgilashi mumkin. Bu jarayon amaliy ko‘nikmalarni mustahkamlash bilan birga kasbiy mas’uliyatni ham oshiradi.

Bemor bilan muloqotga oid vaziyatlarni tahlil qilish ham muhimdir. Talaba suhbat davomida bemorning holatini qanchalik to‘g‘ri tushunganini, savollarni qanday berganini va o‘z fikrlarini bemorga tushunarli tarzda yetkaza olganini baholashi mumkin. Bunday refleksiya kelajakdagi shifokor-bemor munosabatlarining sifatini yaxshilashga yordam beradi.

Refleksiv yondashuv klinik fikrlashni rivojlantirish bilan ham chambarchas bog‘liq. Talaba o‘z qarorining asoslarini tahlil qilish orqali klinik ma’lumotlarni tizimlashtirish, muqobil variantlarni ko‘rib chiqish va asoslangan xulosalar chiqarishga o‘rganadi. Shu jihatdan refleksiya bo‘lajak shifokorning kasbiy tayyorgarligini chuqurlashtiruvchi muhim vosita hisoblanadi.

Shunday qilib, klinik vaziyatlarni tahlil qilish, simulyatsion mashg‘ulotlar, bemor bilan muloqotni baholash va o‘z qarorlarini qayta ko‘rib chiqish tibbiyot instituti talabalarida kasbiy refleksiyani rivojlantirishning samarali yo‘llari hisoblanadi.

KASBIY REFLEKSIYANI RIVOJLANTIRISHNING SAMARALI PSIXOLOGIK-PEDAGOGIK USULLARI

Kasbiy refleksiyani rivojlantirishda talabaning faol ishtirokini ta’minlaydigan psixologik-pedagogik usullardan foydalanish muhim ahamiyatga ega. Bunda oddiy nazoratdan ko‘ra talabaning o‘z faoliyatini mustaqil tahlil qilishiga imkon beradigan usullarga ustuvorlik berish maqsadga muvofiq.

Refleksiv suhbat shunday usullardan biri bo‘lib, unda talaba bajarilgan faoliyat, yuzaga kelgan qiyinchiliklar va olingan natijalar haqida fikr yuritadi. O‘qituvchi esa yo‘naltiruvchi savollar orqali talabaning o‘z faoliyatini chuqurroq anglashiga yordam beradi.

“Vaziyat – harakat – natija – xulosa” ketma-ketligi asosida tahlil qilish ham amaliy jihatdan qulaydir. Talaba avvalo qanday vaziyatga duch kelganini, qanday harakat qilganini, natija qanday bo‘lganini va keyingi safar nimalarga e’tibor berishi kerakligini tahlil qiladi. Ushbu yondashuv refleksiyani tizimli amalga oshirish imkonini beradi.

O‘z-o‘zini baholash varaqalari va refleksiv kundaliklardan foydalanish ham samarali usullardan hisoblanadi. Talaba mashg‘ulot yoki amaliyotdan so‘ng o‘zining bilim va ko‘nikmalarini baholashi, qiyinchiliklarini qayd etishi va keyingi rivojlanish maqsadlarini belgilashi mumkin.

Shuningdek, kichik guruhlardagi muhokamalar, klinik keyslar va tengdoshlar fikr-mulohazasi talabaning o‘z faoliyatiga boshqa nuqtai nazardan qarashiga yordam beradi. Bunday usullar talabaning mustaqil fikrlashi va kasbiy mas’uliyatini kuchaytiradi.

Umuman olganda, refleksiv suhbat, klinik vaziyat tahlili, o‘z-o‘zini baholash, refleksiv kundalik va guruhli muhokamalar tibbiyot ta’limida kasbiy refleksiyani rivojlantirishning samarali vositalari sifatida foydalanilishi mumkin.

BO‘LAJAK SHIFOKORNING KASBIY RIVOJLANISHIDA REFLEKSIYANING O‘RNI

Kasbiy refleksiya bo‘lajak shifokorning uzluksiz rivojlanishi uchun muhim asos yaratadi. Tibbiyot sohasi doimiy ravishda yangi bilim va texnologiyalar bilan boyib borishi sababli mutaxassis o‘z bilimlarini muntazam yangilab turishi va faoliyatini takomillashtirishi zarur. Refleksiya esa ushbu ehtiyojni anglashga yordam beradi.

O‘z faoliyatini tahlil qilish orqali talaba qaysi bilim va ko‘nikmalarga yetarlicha ega ekanini, qaysi yo‘nalishlarda qo‘shimcha ishlashi kerakligini aniqlaydi. Bu esa individual kasbiy rivojlanish yo‘nalishini belgilashga yordam beradi.

Refleksiya bo‘lajak shifokorda kasbiy mas’uliyat va o‘z-o‘zini nazorat qilishni ham kuchaytiradi. Tibbiy faoliyatda kichik xatolarning ham jiddiy oqibatlarga olib kelishi mumkinligini anglash talabaning o‘z bilim va amaliy ko‘nikmalariga yanada mas’uliyat bilan yondashishiga sabab bo‘ladi.

Shuningdek, refleksiv yondashuv bemor manfaatlarini ustuvor qo‘yadigan kasbiy pozitsiyani shakllantirishga yordam beradi. Talaba o‘zining muloqot uslubi, bemorning ehtiyojlariga munosabati va kasbiy xatti-harakatlarini tahlil qilish orqali tibbiy etika va kommunikativ madaniyatini takomillashtiradi.

Demak, kasbiy refleksiya bo‘lajak shifokorning klinik fikrlashi, kasbiy mas’uliyati, muloqot madaniyati va uzluksiz rivojlanishini ta’minlovchi muhim psixologik-pedagogik vositadir.

Xulosa

Tibbiyot instituti talabalarida kasbiy refleksiyani rivojlantirish bo‘lajak shifokorning kasbiy shakllanishida muhim ahamiyatga ega. Refleksiya talabaning o‘z bilim va ko‘nikmalarini baholashi, klinik vaziyatlarni tahlil qilishi, xatolaridan xulosa chiqarishi va kelgusidagi faoliyatini takomillashtirishiga imkon beradi.

Klinik mashg‘ulotlar, simulyatsion vaziyatlar, refleksiv suhbatlar, o‘z-o‘zini baholash va guruhli muhokamalar orqali talabalarda refleksiv ko‘nikmalarni izchil rivojlantirish

mumkin. Bunday yondashuv klinik fikrlash, kasbiy mas’uliyat va bemor bilan samarali muloqot qilish kompetensiyalarining shakllanishiga xizmat qiladi.

Shunday qilib, kasbiy refleksiyani tibbiy ta’lim jarayoniga maqsadli ravishda kiritish nafaqat talabaning o‘quv faoliyatini, balki uning kelajakdagi shifokorlik faoliyatini ham takomillashtirish uchun muhim pedagogik shartlardan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

Nishonova Z.T. Rivojlanish psixologiyasi. Pedagogik psixologiya. – Toshkent: O‘zbekiston Faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2018.

G‘oziyev E.G‘. Umumiy psixologiya. – Toshkent: O‘qituvchi, 2010.

Xoliqov A.A. Pedagogik mahorat. – Toshkent: Iqtisod-moliya, 2018.

Muslimov N.A. Kasbiy kompetentlikni shakllantirishning nazariy va metodik asoslari. – Toshkent: Fan va texnologiyalar, 2015.

Tolipov O‘., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. – Toshkent: Fan va texnologiyalar, 2017.

Abdullayeva Sh.A. Pedagogika. – Toshkent: Fan va texnologiyalar, 2019.

O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligi. Tibbiy ta’limni rivojlantirish va tibbiyot kadrlarini tayyorlashga oid metodik materiallar. – Toshkent.